

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Ա. — ՆԵՐՔԱՂԵԱՆ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԻՆ

(ԹԻԳՐ - ԻԵՐԵՐԱՅԻՆ ԷՌԵՏՈՐ)

Իսկ ուր կատարումն պատուիրանին գործիւր ի հնումն, և ի նորումս աստաբնութեամբ զարգարեալքն ասէին զպաշտօնացն՝ երթիջիք, և երթային, և եթէ եկայք և գային, և եթէ արարէք զայս ինչ և գայն և առնէին:

Իսկ ուր յանցանքն գործեցան, և առ զպաշտօնս արդումն եղև, ոչ զպէտրս նոցա գործէին, և ոչ հրամանաւն նոցունց շրջէին, ոչ ընդ միտք տեղեաւ սակաւ մի հեռագոյն զկայանս աստեային, այլ ընդ տեսանէն խելոյն ի փախուստ ի միմեանց զերեսս իւրեանց զարժուցանէին, կամ զիմելոյ ի վերայ միմեանց, ուր և յաղթութիւն ի կողմանս կատարեալ սոփորի, այն իսկ և աստ եղև, և կռապաշտօնացն այսպէս գործիւր, կամ զփախուստն ի զպաշտօնացն և ի վիշապացն առնուին, կամ զիմելոյն ի նստա պատերազմն յարուցանէին ընդ նստա: Իսկ առ հաւատացեալն և բարեպաշտն, տաաջինն գործիւր, ոչ զպաշտօնացն յերեսաց նորա ի փախուստ զաստեային. և ոչ նա ի զպաշտօնացն անտի ահարեկ լինելոյն կերակուր նոցա պատրաստիւր, քանզի ուր ահ մարմնոյ երկեցուցանէ զմարդ և ոչ հաւատայ ապրել ի նեղութենէ վտանգից, անհնարին է ճողոպրել ի վտանգից անտի, որչափ ևս թեթեւագոյն համարեցի:

Իսկ ուր հաւատն ուղիղ հաստատեցի, որչափ և խոստացոյն լինիցի հասեալն ի վերայ վրտանցն, մնացէ ատանց վրնասու. և զի որպէս և հաւատացէ աշնպէս գործեցի նմա:

Որպէս առ Կեփաս կատարեցաւ, որ եղև հիմն եկեղեցեաց, մինչ զընայր Յիսուս ի վերայ ծովուն, և խոսիկցան աշակերտքն, և կործէին առ աշաք գայն, և ասացեալ ցնա Պետրոս. Տէր, եթէ դու ես, հրամայեա ինձ գայ առ քեզ ի վերայ ջրաց. և նա ասէ՝ Է՛կ. և իջեալ ի նստէն Պետրոս զընայր ի վերայ ջրացն առ Յիսուս: Ինչ հաւատաց՝ երթայր ի վերայ ծովուն և ոչ ընկզմէր, և մինչ ի մերկաց զիզանային ալիքն, պակասեաց ի հաւատացոյն, և ահ և երկեզ ընկզմելոյն ընկաւ զնա. որպէս հաւատաց աշնպէս և եղև նմա: Այժմ զմբտաւ եթէ ընտթիւն ջուրց յարակա զընականն գործել սոփորի, և որպէս բառնայ հանգարտութեամբ զընտթիւն փայտի, աշնպէս և խոսովութեամբն սոփորի, և զոր խոսովելոյն սոփորի խորասույզ առնել զընտթիւն քարի և երկաթից, աշնպէս և հանգարտութեամբն գործեցէ:

Եւ արդ եթէ առ իշխանութիւն յարարողէ տարերցս այս, երթալ ի վերայ գորա, որպէս բարձաւ հանգարտութեամբն, աշնպէս և մրկելոյն գործեցէ, այլ իբրեւ երկեալ ի մրկեացն քառ հաւատաց իւրոց զընկզմելոյն ահն յանձին կրեաց. եթէ ոչ էր ի նա խնայել ստացոյն, ուստի զպարտաւանս թերահաւատութեան ընկալաւ, որպէս և աւետարանիչն ուսուցանելոյ մեզ տաւ. «Եթէ տեսեալ զճողմն սաստիկ՝ երկեալ, և իբրեւ սկսաւ ընկզմել ազատակեաց և տաւ. Տէր փրկեալ զիս: Եւ Յիսուս ձգեաց զձեռն իւր, կալաւ զնա և տաւ. թերահաւատ, ընդէ՞ր երկմանցեք»⁸: Աշնպէս և զերանելի այրս այս համար-

8 Հմմտ. Մատ. ԺԳ. 30—31

եաց, եթե երկեալ իսկ էր ի վիշապաց անտի, ոչ էր ապրել ի դաւրութենէ թիւնից նոցա, ալլ որպէս հաւատաց այնպէս եւ եղեւ նմա, որպէս եւ հոգիակիր առաքեալն եւ բնակարան բանին աշակերտն Պաւլոս ասէ. «Հաւատովք Ենովք փոխեցաւ, զի մի զմահ ճաշակեացէ, եւ յառաջ քան զփոխելն նորա վրկայեցաւ հաճոյ լինել Աստուծոյ: Բայց առանց հաւատաց անհնարին է հաճոյանալ Աստուծոյ: Ալլ հաւատալ պարտ է այնմ, որ մերձենայ առ Աստուած, եւ խնդրեն զնա լինել պարգեւատու»⁹:

Այնպէս եւ աստ համարեալ, որպէս եւ հաւատաց, այնպէս եւ կատարեցաւ նմա, աներկեղ մարտիկ պատերազմողին, հաւատովք զրահեալ ճակատամարտին, յուսով սպառազինեալ զիմամարտին, անմարմնական ձեւով ի տանջանան ներողին, անխնայի աշտարակին, բնդդիմակացին անպարտելի պարիսպ լազմալանողին, անընկճելի նաւն ի մէջ զիզացեալ բարձրակուտակ մրկացն, բազմաց բարձող անընկճելի փայտաբարձութիւն ի մէջ ծփանաց անխնայի հաւան, ի մէջ կատաղեալ զաղանացն, զաղանաց հալածող հաւտապետն, ի մէջ տարադատող զայլոցն, անեպեր ապրեցուցանող ոչխարացն, ի մէջ յափշտակող բռնաժանեացն, հաւասակը հովին հովաւապետին, անկապուտ զանձն ի մէջ աւաղակաց, անկողողալելի մարդարիտն ի մէջ նախանձու բնասիրաց, պատուական ակն մեծագին ի մէջ մեծատանց ազահաց, անշփոթելի ճնճողուն, ի մէջ բազում որոյայթից, անբարոնելի աղանին, ի մէջ բազմականոտ դորձեաց, ճաղատէր արծիւ, եւ զթեւաւք բնկալող զթացոյն:

Գրիգորիոս, փառեալ թիւնիցն շիջուցանողն, աւձից դաւրութեանցն կապողն, վիշապաց խառութեանց հանդարտեցուցանողն, անբնականին իբր բրնականս գործողն, սիրելոյն ի բազմաց առեցողն, սպառնալեաց խտադուներն արհամարհողն, կուտելոցն չար խորհրդոցն ցրուողն, ուս հատեալ սրով, աճեալն, որարեկ որթն հասուն սղուզից բղիտողն, եւ զինոյ ուրախութեան խառնողն, որպէս հաւատաց, նմա այնպէս կատարեցաւ:

Հաւատովք իջանէր ի մէջ աւձիցն եւ վիշապացն, եւ յուսովն մնայր անեպեր ի մահարեր թիւնից մահացուցանող աւձիցն, հոգւով յերկինս ելանէր, եւ մարմնով ի վիրապն իջանէր: Անդ իբրեւ որդի յուսոյ խաւարային իշխանին յաղթէր, եւ աստ իբրեւ յուսաւոր զպատճառ առաջնորդութեան խաւարին արհամարհէր, անդ ազատաւանակ արտասուաւք զհուր զեհնեին շիջուցանէր, եւ աստ զփառեալ թիւնս վիշապացն փարատէր, անդ ընդ դասս դաւրութեանց հոգւով պարէր, եւ աստ մարմնով զդաւրութիւն վիշապացն կապէր, անդ միովն ի բազմաց հրկշտակացն զովիւր, եւ աստ մի այլս ի բազմաց վիշապաց սպառաւորիւր: Ոյ առաւելայպէս սքանչելեացն, ուստի բազումք ի միոյն հալածէին, ի միոյ յայտմանէ բազումքն երկնչէին, որ մինն ի վերայ բազմաց դաւրանայր, բազմացն դաւրութիւնքն ի միոյ դաւրութենէ տկարանայր:

Ասացից եւ ալլ իսկ սքանչելիս, դաւրութիւն այն որ ի տեղին կենդանութեան կարաց գործել, զի մահն զաւրացաւ, նա իսկ ի տեղի մահու առանց գործոյ մնալ ի մահացուցանելոյ ի կենդանութենէ պաշտանային տկարացան, ուր անմահ պատկեր աստուածային ձեռաւքն նկարեցաւ, անդ անմահին նրաւորանաւն մահումք զեղեցիկագործն տղեղացաւ: Եւ ուր կենդանութեան պատճառն անհրնարեցաւ, անդ նրաւորանն մահու տկարացաւ, եւ պատկերն ի տեղւոյ զեղեցիկութեան աստուածագարդ զեղեցիկութեամբ հոգւով պայծառացաւ, ուր աւրինակ զժոխոցն փասն մահու խրատարան պատրաստեցաւ, այնու տարինակաւ արքայութեան տեղի կենդանութեան նորա ձեւեցաւ:

⁹ Հմմտ. եբր. ԺԱ. 5—6

Ո՞վ նորաձևութեանն աշխատանքէլի, այն որ ի կենդանութեան տեղ-
ւոջ կարաց-ստգալ, եւ ընդ տկաննս ստեղծութեանն գրածակ մահու արբույշա-
նել, նա իսկ ի տեղւոջ մահու մահարեւ լեզուաւ աշխարհաւ մեռանել հանդերձելոյն
պատասխանութեամբ զաւրջապարացն զկենդանութիւն ցուցանէր, եւ զարձեալ
որ պատճառ մահու պատրաստեցան, նաքա իսկ տարինակ կենդանութեան երե-
ւեցան, քանզի որ մեռանելոց էր՝ յուսով կենդանութեան իջանելովն ի տեղի
մահու, մահու տանջանարանքն ի կենդանութեան կերպարանս պատկերացան,
սղեցաւ որպէս զինաւոր զգաւրութիւն թագաւորին այն, որ զբոլորման աղբերաց
փոխեաց ի բոլորման բնութեան փայտի, եւ այնիւ կարաց զբոլորման մահարե-
ւութեան փոխել յաւանք մարմնոյ կենդանութեան:

Որ եղեալ զայս իւր հոգեով, եւ աւրհնեալ զնա մարմնոյ բերանով, նա
իսկ զարացաւ ի մէջ մահարեւոյն հոգեով, եւ աղբերացաւ ի մահացուցանողացն
մարմնով, քանզի սպասողքն զաւրջապարացն, ուր եղաւ տրեւնա թշնամու-
թեան փառն մահու, ոչ զգուշացուցանէին զգլխիս իւրեանց ըստ տարինաւոր
տաճմանին, կամ զիմէին մահարեւոյն բաժակաւն առ հրամանաւորեալ տարինա-
կրն զաւրջապարացն սպասեալին, այլ ուր մահու պատճառն դործ իւր, անդ կեն-
դանութեան պարզեան նկարիւր, պատէին զմարմնով նորա մահացուցանողքն
մարմնոյ, եւ զայրացումն թիւնից, որ ի բոլոր յաւարանային, ըստ պատու-
հասն պատուիրանին, եւ ի ճանապարհս մահու արկանէին զճաշակողն, զայն
տարինակ փողպաշտութեան ցուցանէին, առ այն որ զկերպարանս արագոյն հա-
մարէր տեսանել, լեզուին գանգին գայն լեզուաւ իւրեանց, որ սոփոր էին ար-
կանել խոտութեամբ զմահարեւ թիւնս իւրեանց, եւ ասէին ցնա՝ եթէ տանջա-
նարանս անշունչս, որ ոչ ունին զկերպարանս կենդանութեան, պատկառէին յե-
րեսաց քոյ, որ եւ ոչ աշխատացեալ էին առ ի տեսանել զպայծառութիւն զետոյ
ստատածառակոյժ երեսաց քոյ, եւ մտցեր տանց մեռանելոյ, եւ ոչ եղիտ մա-
հին տեղի հեռեւոցութեամբն տանջանարանացն, մեք զիմ րոյ ոչ պատկառիմք
ի կերպարանէ տատածապարծ յաշմանէ, որ ի զապանս ամենայն, եւ ի զե-
տունս, միայն բնութիւնս մեր բնկալաւ զբոլորսն իմաստութեան ի ստեղծա-
ղէն, եւ աշխ ըստ մարմնոյ տարինակի զեռ եւս կատարեն ըստ սպասուորու-
թեան իւրեանց, որ վերապոյն բերէ զպատկառութեան, քան զանոսիկ որ ոչ են
զարդարեալ անդամաք սցառքիւր:

Իբրեւ եթէ զայս ամենայն խառնէին աւճին ցատտածապարզ հայրա-
պետաւ այս, ցուցանէր դործն դոր կատարէին ի թոր Վիրապին. եւ իբրեւ եթէ
առաջի աշաց տեսանեմ դոր ինչ կատարէին, եւ ասեմ եթէ ձեռաւ տնոքիւր,
որ հրամանաւ ստեղծաղին ի պէտս սպասելոյ մարել սոփորին զխոյն նոցա,
այնիւ իբրեւ զիրաց սիրական բուռն հարեալ, շաշափմամբ ձեռաւ չողորմը-
թէր զգլխիս նոցա եւ զանձինս. եւ նաքա զգլխիս իւրեանց, դոր զգուշացուցու-
նէին ի ձեռաց մարդկան, եւ նոքա սպասել զաւրջապարացն, զայն ի պէտս բա-
պասաւորութեան փողպաշտաց ցուցանէին իրեւյով զստն նորս:

Եւ արդ զինչ կարացից ասել զիրացոյ, այդ տեսիլ միայն միշտաց եւ
աւճից, որ եթէ իբրեւ խառնի անուշահոտ բուրէին բերանք նոցա առաջի ումեք,
եւ իբրեւ յապտեքս ֆահապայծառս պայծառանային առաջի աշաց նոցա, եւ բո-
խուն ինչ աւուրս յապարանի պատուականի, եւ ի վերայ մահահոյ կապղապու-
նից լինէր բնակութիւն նորս, եւ այն ի մէջ միշտաց եւ աւճից, որ ասն ինչ
անախորժութիւն բնութեան, ոչ սոփալէր զկրտսղն, կամ արամութիւն եւ արեւ-
բութիւն ոչ խոտիկացողանէր:

Եւ արդ ոչ ասեմ ի մէջ աւճից, այլ ի մէջ աղանեաց, եւ այլ անաւանոց
բնկեալաց, որչափ եւս ասուել այնքան ամա քաղութիւն լինէր բնակութիւն նորս ի

մէջ նստաւ, ոչ եթէ յարարանի, այլ ի վերապի, ոչ եթէ ի տան ուրեք ներքոյ նուազալոյս, այլ ի խորագլոյ խաւարամած, անհամեմատ էր ներումն նորա : Ոչ գոյր հանդոյն կրելոյ տանջանաց նորա, ոչ համեմատի բնութիւն մարդոյ համբերութեան նորա, կարծեմ եւ եթէ ոչ ի վկայքն եւ ի դատս նահատակաց հաւատարի պատկացն նորա, եւ ոչ ի հայրապետն ճշմութեան նորա :

Այնպէս Ո՛վ անհամեմատ բնութեանն այն, զոր ի խորս վերապին կապանքն եւ տանջանքն ոչ արամեցուցանէին զանձն նորա, զայն տանջեցողացն եւ արամեցուցանողացն նորա, մոլորութիւն արամեցուցանէին, եւ ոչ վերապին խաւարամածութիւնն եւ խորութիւնն եւ ի մէջ վիշապացն՝ զկեդերսմէն վշտացուցանէր, որպէս ի խորս իջելոցն խորանոյց վիշապին առաջնորդութեամբ կորուսելոցն երկնէր նմա զսուղն վշտաց, փութալըր զկնի երթալ վարդապետին երկնաւորի, եւ հետեւող լինել երկրորդ վարդապետին երկրաւորի, որպէս եւ նահատակութեամբ փութաց հաւանել փառաց առաջին նահատակին : Եւ մինչ ամենայն աշխարհ կատարէին, եւ այնքան ամս ներեալ համբերութեամբ անտանկի վրշտացն ի խորս վերապի այնր :

Այնուհետեւ որպէս հանդոյնս կացուցաք բարեկացոց զեղեալսն յաշխարհիս Հայաստանեաց, այնպէս եւ աւերնակաւ արքային բարեկացոց ախտացաւ եւ թաղաւորն Հայոց, եւ կերպարան ստեղծադրծութեան արորջական փոխեցաւ ի կերպս անտանոց անրանից անարդադունից, եւ չքէր յանդս անտառախիթս չամբին. եւ ճարակէր զճարակս խողից, որ եւ փոխարկութիւն կերպարանին պահանջիր : Եւ այնպիսի տառապանաւք չքնցաւ զատուրս՝ ոչ սուղ լինչ, վասնզի ոչ առ իմացութիւն իմաստութեան ճանաչել զարարինն արարածոց, այլ յաւժարացաւ պաշտել զարարածն փոխանակ արարողին, եւ առ փոխարէնս բոտ անտանական գործոց իւրոց, եւ սկեցաւ կերպարան անարդի տնտանոյ, բոտ Պապսի առկայն, փոխեաց զկերպարան անեղծին Աստուծոյ. ի կերպարան անտանոց անարդաց, այնպէս եւ նա ինքն փոխեցաւ ի պատկերէ Աստուծոյ, ի նմանութիւն խողից : Եւ որպէս նա տառապէր ի չամբս անտառախիթրս, այնպէս եւ սուրբն զաւրանայր ի վերսպն վիշապախիթս :

Նա կերպարանաւ բանաւորի փոխեցաւ ի պատկեր անտանոց, եւ խրատարանն իւր փոխեցան ի բնութենէ գաղտնադունից, ի բնութիւն բնդելոց զապանաց : Նա զկերպարան խողից տուալ, զի ճանաչէր զարարինն արարող արարածոյն, եւ ոչ արարած. եւ նոքա տաին զբնութիւն գաղտնի, զի տպրելոյն ի նոցանէ անկեալն անդ, փոխէր նա ի կերպարանէ խողից. եւ տայր ճանաչել զարարինն Աստուծո՝ հալածող զիւսաց, զոր նա յաւժարացաւ պաշտել, եւ սկեցեալ զկերպարանն զայն, մինչ զի գոյն իսկ, զորս նոքա ոսկերս փառեալ եւ ապականեալ կարծէին ի մէջ թիւնարուզի մահաբերացն, ի տեսիլանն բժիշկ ցուցանէր երկնաւոր պաշտանակիցն զերկրաւոր ծառայակիցն, եւ զերկրաւոր պաշտանակեալն, երկրաւոր պաշտելոյն, երեւէր առ բնտանին զի զորդի սպանողին հաւր իւրոյ՝ առնէր բժիշկ մենդանութեան հոգւոյ եւ մարմնոյ, փոխարկութեան յանտանեղէն կերպարանէ եղբար իւրոյ : Փութալ, առէ, եւ խնդրեա զանարկեալն յեղբարէ քուսմէ, զի նոյաւ է հնար ի բաց բառեալ անարդ կերպարան նորա : Որնդրեա, առէ, զատելին յեղբարէ քուսմէ յարքայէն, զի նոյաւ բառեցեալն ի նմանէ սիրեցել զնա տեղեղն իւր : Եւ մինչ տեղեկանայր եւ հարցանէր, եթէ ո՞ր է Տէր, այլն այն, եւ լուաւ եթէ Գրիգորիոս է որդին Անտիայ, տարակուսէր զնա, անալնկալութիւն իրացն, եւ ոչ հաւատայր տեսիլանն :

Քանզի զմագումն արեգականն այն անտի անկեալութիւն ոչ ունէին, քանզի զիւրոյ զայնքան ամաց բնակողն ի մէջ գաղտնաց թիւնարուիս եւ մահապարտից, ակն ունէին զոսկերս նորա տեսանել, թող թէ զմարմնոյ կենդանու-

թեան կերպարանս, առաջի աշաց մատուցանել: Զոր կամաւ մերով, առէ, ի մահ մատնեցաք, զիս^ըրդ վասն բժշկութեան մերում անտաժեղութեան եւ ազատելոյ ի նախատանաց խնդրել հնար է կենդանի, զոր ական ունէաք զի իջանելովն իւրով սոխց նորա ոչ էր հնար կատարել զսպասաւորութիւն իւրեանց, զիս^ըրդ ական ունիցիմք յետ այսքան ամաց, զի սպասաւորութիւն նորա արտաքոյ լինել վիրապին, եթէ հրնար ինչ իցէ զի ազատեացի եղբայրն իմ ի կերպարանէ յայնմանէ, եւ բարձցի ի մէնջ նախատինքս այս, ցուցանել ժողովոյ մեզ զայլ ոմն, ով Տէր իմ, ուստի հնար է մեզ հասանել տրեւանացոյ աշոյ:

Առէ հրեշտակն մի՛ անհատաւորացիս բանից իմոց վասն արդար մատնութեան քո, զի ըստ մարմնոյ աւրինաց արդար է խորհուրդ սրտի քո, իսկ ըստ հոգւոյ ուղիղ են բանք իմ, զոր խաւսիմ: Եւ զոր ական ունիցիս ոչ տեսանել զոսկերս նորա միայն անշունչս շարեալ յարմարումն զապտեածոց, ստոյգ զնա տեսանեա ցաւք եւ մօրթով սղենլով կենդանի, եւ ամիցէք զնա արտաքոյ վիրապին, եւ լեզուաւ նորա սրբեացի ի մօրթոյ խոզի անասնոյ անբանի, բանաւոր մօրթիւն անդրէն զարդարեալ, որ հրամանաւ լեզուոյ նորա տանջանաց զանազանից եղեալ կրտսղ, եւ զպատճառ մահու արկեալ ի վերայ նորա, եւ զոր ական ունիցիս ի տանջանարանաց եղբաւք քո զապտկանութիւն աննուս ոսկերաց նորա, սպասաւորութեամբ իւրեանց զայցեն արտաքս, եւ դուք իրբեւ կենդանոյ առ նա ազաւանս մատուցանէք, զի մի զկարծիս մահու նորա, որ լինելոյց էր ի ձէնջ, դուք կրիցէք:

Փութեացարուք այսուհետեւ հանել զնա ի գրոյ անտի, եւ նա կարող է փոխաձեւել զարքայն զայն ի կերպարանաց անբանից ի պատկեր բանաւորի եւ սպաստի, որ կարաց փոխաձեւել զքնութիւն աւձից եւ վիշապաց, ի բնութիւն զառանց բնդկաց եւ սպանից եւ հանդարտից:

Զայս ամենայն իրբեւ լուաւ բնդանուհին արքային, եւ պատմէր զտեսիլն զոր եւ յսոցան զմատնութիւն նորա խաւսէին եւ առէին, զանհնարինն խաւսեցաւ ցփեց երեւեալն, զս^ըր ականկալութիւն ունիցիս զու կենդանութեան, զի հաւատաւորացիս բանից երեւելոյն քեզ, ի մէջ վիշապաց եւ աւձիցն մահաբերաց զիջանելն նորա, թէ զայսքանեաց սովամահութեան հարկս քաղցոյն եւ ծարաւոյն զաններեկի կրումն մարմնոյն, որ եւ ոչ զայլ կար սուղ ժամանակ տանել է բաւական:

Արդ եթէ կենդանի գտանիցի այրն, հաւատաւորեք զի նա է ճշմարիտ Աստուած, զոր քարոզէր այրն այն, եւ ոչ աստուածոմէր, որ յայդպիսի դործս տկարանան ի զործել, եւ ոչ զթիւնս վիշապաց ի կերպս ցրոյ զարձուցանել, եւ զքնութիւն զազանաց ի կերպ անասնոց բնտանեաց: Եւ մինչ փութեացան ի դուրս զՎոյ անդ լեզուաւ խաւսէին ըստ սպասաւորութեան ունկանցն իւրեանց, եւ ական ունէին լեզուոյ նորա լինել ունկնաղիւր, այնիւ որ վասն կենդանութեան նորա լուան ի լեզուէ երեւելոյն յանուրջս վասն կապելոյն: Սաւեցան առ ի փորձել զստուգութիւն լեզուին, որ ոչ հաւատային լսել զստուգութեան բարբառն:

Արձակեաց զձայն իւր առաքեալ իշխանն եւ առէ, կապեալդ աշխարհայիւս, եթէ կեաւ զաւրութեամբ զերաշխարհականին, եկ արտաքս արձակեալ, զի զկապեալն մօրթիւ անասնո, արձակեացիս հրամանաւ քոյն արձակաւդին: Եկ ապրեալդ ի մահաբերից զազանաց, զի ապրեցուցիս զմօրձեւալն ի կերպարանս անասնոյ: Եկ եթէ կեաւ յանրանից պատերազմողաց, եւ յիսկորանէ թշնամեաց մահացուցանողաց բնութեան մարդկան, զի զթշնամանդն քո եւ զանարդոզն ազատեացիս յանարդ կերպարանէ յայնմանէ, եւ կատարեալ զարտաւիրան անարդելոյն յրնտանեաց իւրոց անարգեալ աշակերտի քոյոց բնդան-

ևայ։ Եկ արտաքս եւ արայ բարի ստեղծաց քոց, որպէս լուար յառաքողէն քումմէ՝ որպէս եւ նա իսկ արար իւրոց անեղեաց, եւ զգիմեալն առ նա արար արժանի վայելել զանժառանգի բարոյթիւնս նորա։ Եկ արտաքս եւ աւրհնեալ անխիճ քո, եւ արայ ազաւթս ի վերայ տանճողին եւ լրբողին քո, եւ յեր նրման պահողին քո եւ ապրեցուցանողին ի թիւնից միշտպաց մահաբերեց։ Եկ եւ ազաւեալ զկապուցն քո, եւ արեկանողն ի վերադի ալլըր, եւ հանելովն յանտառախիթ համրէ յայնմանէ ազաւեացեալ, եւ զկապեալ զոչխարսն անթիւս արծաղեացեալ ի կապանաց հարապաշտութեան, զոր կարի յոյժ սիւրէ հոգտապեան երկնաւոր, որ մասն միայն ոչխարի մօտերոյն եղ զանճն իւր, եւ սէր առ նա տառել զայն ցուցանէր, զի արածեացէ զոչխարս նորա։

Եկ անարեկալի թէնջ եւ հան զսուրբան յանարգաց, եւ կռեալիւր րեւան Աստուծոյ։ Եկ նմանող տաճին զինաւորին, եւ յեր նմանող տաճին վարդապետին, եւ յետին աշակերտին, որպէս եւ նա վկայեաց մասն անճին իւրոյ լինել նմանող իւրոյ վարդապետին, եւ հիւանդացի մասն հիւանդութեան մեւրում, եւ տապալիւր մասն մեր զայթապելոցս, զի անեցուցանելովն զբանջարսն զանբաւն կարի հաւատարիմ ծառայ կոչեցիս Տեառն քո, եւ պատուեալ ի նախապահս։ Եկ աննող եւ յեր ուսուցանող, զի ի ձեռն ուսելոցս մեծ կոչեացիս յարբայութիւնն երկնից։

Ձայս ամենայն եւ որ ինչ սոցա նման, պարտ էր տան նոցա ցՊրիդորիս, յորժամ կոչեցին զնա եւ ասացին, կապեալ Պրիդորիս, եթէ կայցես եկ արտաքս։ Եւ իրեւ արժակեցին զձայնս իւրեանց եւ կոչեցին զնա, բոս սեւեհանն խաւեցան եւ կոչեցին յեղուտ, այլ ոչ ակն ունէին ակամփաւ իւրեանց յոյժ զձայն անեղեցին ի խորս զՊոյն։

Ընկեցին զառասանն եւ ասեն, եթէ կեանս հարժեալ զխախտալ պարանդ եւ խաւեալ, զի մի կարծեցիս հարժումն պարանիդ եթէ ի տառնց միշտպացն լինիցի, իսկ եթէ ոչ խաւեացիս, ոչ ունի՞ք համարժակութիւն իջանելոյն ալլըր, զուցէ զի զոր խրատարանս պատրաստեցաք, զի նախա զանարգացն մերոց տառաւածոց խրատեցուք։ Վարկապակի ի նոցանէն խրատիմ մասն երկրպագութեան անարդ առաւածուցս աշտոյիկ, զի եթէ բնդունելի էր երկրպագութիւն սոցա, սակայն յանարգողէ սոցա ոչ էին պատկառեալ, այլ նա է պատեղի զոր զու քարոզես, որ ի քարոզողէ պարձելի խրատարանդ մեր պատկառեցին, եւ յանաթ արարին զպարձեալքն ի նոսա։

Եւ ապա առ լինէր առ նոսա մասն կենդանութեան սրբոյն, զի որպէս թուի ինձ նորրոյ յձայնեալ լինէր սուրբն աշխարհ ժամանակաւ տապնապութեամբն։ Եւ մինչ հանէին զնա արտաքս, խոնարհեցուցանէին զգլխոս իւրեանց զուրութիւնք միշտպաց եւ աւճից, եւ երկիր պապանէին նմա եւ ասէին։

Ո՞վ բնդրեալ յարարողէն մերմէ, որ փոխելոյն եւ զրազմութիւնոյ, ի թիւնարուլիս ազգապետին մերում պատրանաց, յերկրպագութիւն խնդրողին տաճին պատրելոյն ի նմանէ, եւ փոխաձեւեցեր զընտթիւնս մեր ի բնութիւն ազաւեաց հեղոց, արայ ազաւթիւր քոյով եւ ազնականութեամբ, զի կրտսնիւ այն որպէս հաստատեցես զազգս բազումս քո, աշնպէս եւ ծնունդը նոցա մշտացեն յախտան, զի աշնպէս եւ մեր այնիւ որպէս տաճի քո վարեցաք միջնայով առանց թիւնարեկութեան միասու, աշնպէս մշտացուր եւ ազգս մեր եւ ծրնունդ մեր յախտանա։ Եւ կնքեալ զնոսա, եւ բանիւր իւրով սահմանեաց, եւ կայեալ զառասանէն քարչեալ հանին զնա արտաքս զՊոյն։ Եւ տեսնելին զնա փոխակերպեալ ի կերպարանէ իւրմէ յոյժ, եւ արեկալն հոգում էր սեւացեալ իրեւ զածուր կերպարանաւ մարմնոյ։

Ո՞վ լուսադարձ եւ պայծառածաղ հոգեոյ նորա, զայլ յանդրնոց երկ-

նապայծառ արեգակն եւ իբրեւ յամբաստանս նշուցադ աստեղք ճառագայթա-
զարդ ծագէին բանք նորա ի մարմնաւոր բերանոյ նորա, եւ իշխանք, որք յառա-
ջագոյն պաշտանակցութեամբ մտնէին առ երանելիս այս, աստուծոյ քան թա-
կաւորին երկիր պապանէին նմա, եւ ջատագովք կուսն եւ քինարկելիք նոցա
տանջանալ քան ասնա այս, անարդարք եւ խորտակողք նոցա լինէին, եւ տանջե-
ցէլոյն երկրորդութիւն, եւ պատուով նորա, նոցա անարդարք լինէին, եւ քինա-
հանք նոցա տանջանալ սրբոյն լինէին միշտ իսրեկիւրք սրբոյն եւ խորտակողք
կուսն, եւ տանջողք մարմնոյ նորա, մանրողք պատկերաց նոցա երեւէին, սա-
կալք ի տեսել չարչարանադ նորա, եւ գոյցն յիջուցանելն նորա ի գիւր յայնմ
խորին, եւ անթիւ բազմութիւնք կուտէին յերանելն նորա ի միտալէն, որպրնո-
ւորաւ չարէին ջոկի մեծամեծաց իշխանաց, պետաց, կուտակալաց, աստուծոյ
եւ ընթանալ ժողովրդեանն Հիանալով խառնէին եւ արանջանալով քորբառէին
իբրեւ միով բերանով ազգապէկէին եւ ասէին :

Աւրհնեալ է Աստուածն, զոր Գրիգորիոս քարոզէ, փառաւորեալ է
անունն Աստուծոյ, զոր անարդարք աստուածոց մերոց փառաւորէր : Մեծ է
զարուքին երկրպագելոյն՝ յանարկելոյն ի մէնջ՝ երկրպագողաց անշնչոց,
աստուոր է միտք միւս Աստուծոյն այն, զոր ի մէնջ անթիւ բազմութեան մինս
այս քորովէր, եւ նախաւէր զերկրպագութեան աստուածոց բազմաց :

Ո՛վ անհամեմատ շնորհաց ասնա այս, մի եւս սա երեւեցաւ եւ պայծա-
ռացաւ ընդ ընդրեալն յաշխարհէս, զոր եւ ընտրողն երկնաւոր՝ երկրաւոր բե-
րանով իւրով, եւ անտարմինն՝ մարմնաւոր լեզուս խառնեցաւ եւ տաաց, եթէ
եւ ընտրեցի զձեզ յաշխարհէ, եւ դատեցաւ ընդ այնոսիկ, որ մեծագոյն զործե-
ցին զգործս քան զդատողն իշխանութեան զործելոյն : Որպէս եւ նա բերանով
իւրով սրբով խառնեցաւ ցրնորեալոյն յաշխարհէ եւ ասէ, Որ Հաւատալ յիս
զգործսն զոր եւ զործեմ եւ նա զործեսցէ, եւ մեծամեծ եւս քան զնոյն զործես-
ցէ, եւ մեծամեծն աստ երեւեցաւ, զի զործէր ընտրեալս այս ի Վարդապետաւ
եւ յԱբաղաշառ՝ յաշխարհին Հայաստանեաց, քան զոր զործեցաւ յաշխարհին
խորայեկացոց եւ ի քաղաքին Սամարացոց, եւ ընդէր ոչ է ի զէպ աստ ասել՝
եթէ յորժամ երեկ ի սեւացեալ արմատք բուսոյ որոմանն չարապաշտութեամբ
ընն աճեցեալք, այսաւր սպիտականային բարեպաշտութեան Հաւատովք ի ձեռն
Համբերութեան զանազան տանջանաց երանելոյ ասնա այս, զի ասէր ցերեկոս-
յինսն երկրաւոր նահատակողիւրն. եթէ յորժամ ասէի ցաղակերտս իմ, եթէ որ
Հաւատալ յիս զգործսն զոր եւ զործեմ եւ նա զործեսցէ, եւ մեծամեծ եւս քան
զնոյն զործեսցէ, եւ դուք զարմացեալ լինէիք : Եւ արդ տեսէք եթէ որչափ ա-
զաւել զիմեալ զան բազմութիւնք ժողովրդեանն մեծամեծաց, իշխանաց, Հր-
դաւրաց եւ ընթանալ ժողովրդեանն քան Սամարացոցն, որ զիմեալ գային առ
իս, քանզի ի վեր անցանէին քան զբիրս բազումս եկեալքն առ երանելիս այս,
եւ զարմանալովն ի վերայ այնպիսի սքանչելեաց, եւ ընդ կենդանութիւն նորա
ի տեղով մահարեւութեան՝ անկանէին ասաջի նորա զեանամեծ երկրպագու-
թեամբ, եւ խնդրէին թողութիւն յանցանաց եւ ասէին :

Բա՛ց զաստուածացեալ բերան քո եւ նովաւ զթողութեան պարզեաւ չը-
նորհեալ յանցանացն եւ անարդանացն, որ ըզխեցաւ ի բերանոց մերոց ներհակ
սրբութեան քո : Զդեա զա՛յ քո եւ կնքեալ եւ ընձեռեալ զթողութիւն սղայանաց
մերոց, որով զազանաբար խոչտանկեալ տանջեցաք զվախելաշար յարմարումն
անգամոց քոց :

Բաց զաստուածագործ բարեաց ըշտեմարան սիրտ քո, եւ ի խորոց
սրտէ արհնեալ զանիմիւս քո, եւ արալ թողութիւն խորհրդոց սրտից մերոց, ո-

բով փութացաք դուստապայժառ դոյաղելոյդ բնակարանդ աշղ , աշղպխի կերպարանաւ գործել ի ձեռն մահաբերից պահանաց :

Եւ նա արհնելով դնտաւ աւելր . եթէ գտանջեցոյսն արհնել ուսաւ հետեւոյն , տանջեցեալն չարչարեցելոյն , եւ աղաթն անէր փառն քարկոծողաց , որպէս եւ թաղաւ որն փառն իւրոյ խաչողացն , պարտ է եւ ինձ դնոյն նրմին նրման գործել , եւ եթէ ի տանջանն թողութեան ձայն արձակեցի առ քաւիշն յանցանաց , որչափ եւս առաւել յաշղմ ոչխարաց , որ փութացաք փախչել ի պաշտոմանէ յայնմանէ , որով տանջանարանն պատրաստիւր պաշտողացն ի մէ Աստուած Հայր ամենակոյ , եւ ի մի Տէր Եւ . Քո . յնրոյն Հաւր միածին , եւ ի Հոգին Սր . ճշմարիտ . համարոյսից մըշտընջեաւ որով թեամք Հաւր եւ Որդւոյ , եւ յաւթարեցաք զաբ յերկրպագութիւն փառաց նորա : Աւրհնեալ էք ամենեքեան ի Տեառնէ մերմէ Երեսնէ Քրիստոսէ , որոյ փայլէ փառք եւ պատիւ եւ իշխանութիւն , աշխմ եւ միշտ եւ յաւեանանո յաւիտենից ամէն :

Եւ իբրեւ ստուգեաց պնահատակութենէ երանուհի կանանցն , զՊարիանեա եւ զՀոխիթեա , ոչ կամեցաւ աշխուր ուղղել զպնացս ստիպ իւրոց , զի չեւ եւս էր կատարեալ զպատաստութիւն նշխարաց Սրբուհեացն . եւ մինչ երթեալ տեսանէր տարածեալ զմարմինս նոցա՝ ամբարձ զձայն իւր եւ տէ :

Ուրախացիր , ով անդաստան եւ բնդունող արեանց հոսմանց փկալիցդ աշղոցիկ , եւ ծաղկեալ ծաղկաւքդ աշղոքիկ իբրեւ եղեմ ծառաւք պաշտաստապարթաւք , եւ զոյնապաճոյճ ծաղկաւք կարմրանալով ծիրանակերպեալ փարպաղունաւ եւ մանուշակապարդուք : Չեաղեք , ով երկին յերկրի դարդարեալ յաստեղդադարուք եւ հասապայթեալս յաստեղանք մարմնաւորաւք , որոց բացան զբունք երկնից առ ի կացուցանել զերկրաւոր նահատակուհիոց առաջի թաղաւորին երկնաւորի , եւ զպատկերակիցս երկնուհոյ զշխոյն մաւր նորա , եւ պատկերակիցն նախահաւր մաւր իբրեւ գնասաւորեօղ ընդ դասս Թեկդեանդ , որպէս եւ այլ նահատակեալն միտարեալ ընդ դասս Ստեփանեանդ :

Ուրախացիր , ով աշք իմ , առաջին տեսանելովդ , զոր ցանկացան տեսանել գունդք հրեշտակաց , զոր եւ տանջանարանն տպրեցուցին գտանջեալորն , զի կենդանութեամբ մարմնոյ ի բերանոյ դանաղան տանջանաց ուրախացի ի վերայ մարմնոց մահացելոյն , որ տարածելովն զոցա յերկրի , եւ զիակունս թուելով մարմնաւոր երկնաւորացն ուրախութիւն մեծ եղի յերկինս , եւ տեղի պատրաստեցի ի փափկութիւն ծաղկադարդ զբախտին , տարածելոցդ ի վերայ խոշորացն եւ երաշտակերպ անդի աշղ :

Փութացարուք առ ի տալ զեկրմանդ աշղոցիկ երկրի՝ իբրեւ եթէ բզհոց հոգոյ , որոց հոգիքն պայծառացեալ արեղակունք փերաթնուցեալ ի մէջ պայծառապեաւ հոգեղինաց ի յուսապարտանսն պարել , մտանելով ի յուսաորոյժառ հարանիսն , որ ի յուսեղէն առաքատան նստեալ փեալն յուսապեաւ , եւ կոչէ զճահապեաւ հարսունն , եւ ուրախանայ հրախրելաւքն , աշխուր եւ նրիրակքն կոչեն եւ ասեն . Մտն հարսունքս յառապատիւս , եկայք ուրախացիք հրախրեալքդ ընդ փեռային :

Եւ մէք աստ առաջի մարմնոց զոցա պարեպոյք ի տեղւոյն յայտ , եւ սորաաստրեպոյք զոցա սպասաւորութեամբ արհնարանութեան , որ արեամբ ի բերանց ծիրանացան իբր բեհեղաւք դարդարեալք , ծածկեցին մարմնածին մարր , ի հայրածնէ ծնուղէ գտեկրք մայրածինն տանց Հաւր , հասակաւոր Դիւսյ , զոր մայրն ծնուղ սերման ծնաւ Հայր զոցա , զի ծնուղ Հաւր զոցա լինիցի ընդունող գտեկրաց ծնիցելոյն իւրոյ . եւ ուստի Հայր զոցա նորոգեաւ , եւ նախաւ ապականեցաւ , զոյն աւրինակաւ ձեւալքդ ի ծնեղենէ մաւր , մարր ոչնմ

ապականեացին, զի մի միայն կրելովն առանց արդեանց մնացեն, այլ ապակա-
նելովն առանց արդեանց մնացեն ի շանմարանս Տեան երկնաւորի:

Չայս ամենայն տէր երանելիս այս վասն նշխարաց որբուհեացն, և
պարտաւորով զգրեցմանն՝ մեծ պատուով եղևոյ զարբուհին Հովսեփէն ի
զերեցմանի անդ և ասէ. երթ, ոյ տիկին, հանդերձ սննդակցովք քոյովք,
և ճեպեա ի յուսադարգ ճամարանն երկնից, ուր և հաւատար տիկնոջն վատա-
ւորին ազախնայքն և ծառայք Տեան իւրեանց, և իրբև հարսունք զեղեց-
կացիք յառադատի հարսանեացն, ուր փեսայն զեղեցկացեալ նստի յառա-
ջատին քան զամենայն որդիս մարդկան:

Երթ փախուցեալոյ ի հարսնութենէ թաղաւորաց երկրաւորաց, և
հարսնացիք թաղաւորին երկնաւորի հանդերձ մարտիրոսակցութք քովք, քանդի
փեսայն այն հարսանց բազմաց փեսայանայ: Երթ և յեր երախտաւոր ազախ-
նաց քոց, զի ոչ կամեցար այնիւ հարսնանալ, որով նոքա ի կարգ ազախնաց
լինէին քեզ ի սպասաւորութիւն, այլ այնմ հարսնանալ յանձն տանք, որ հար-
սանց, որոց յաւատրին նմա հարսնանալ, զաղախինն հաւատար տիկնոջն պատ-
ուեցէ, զի եթէ սովորութիւն է թաղաւորին այն, զի տանջուք նորա ոչ սուղ
ինչ տանջէ զանցաւոր տիկինն քան զմեղուցեալ ազախնայն, այլ զհաւատար-
եալքն յանցանութ հաւատար տանջեացն, այնպէս և սովորութիւն է հարսնա-
նաց նորա, զի զհաւատարեալսն նահատակութեամբն հաւատար պատուեցէ, և
միտպաշտոս պտակաւք պտակեցէ: Երթ առաջի ազախնաց քոց, և մասն ի հար-
սանինն երկնից, որպէս և զսքա սովոր էին երթալ առաջի քս ի սպասաւորու-
թիւն երկրաւոր սպասուց:

Եւ յորժամ կատարեաց զսպասաւորութիւն թաղմանն երանուհւոյն
Հովսեփմայ, և եկն ի գնել ի զերեցմանի զարբուհին Գնչիանէ և ասէ. Բարեւոք
արարեք, ոյ որբուհի մայր, որ զայեկեցեք գտերաց քոց զմարմնաւոր զայե-
կութիւնդ՝ յառաջ լինելովն քս երթալ առաջի նոցա մարմնաւոր առաջնորդու-
թեամբ, այնպէս և յաւատարեցար յառաջ երթալ քան զնոսա յերկնային ճանա-
պարհո, և զտցես փոխարէն ի փեսայէն յայնմանէ զպատիւ զայեկութեան,
հաւատար զայեկեցելոյն ի քէն: Եւ այնպէս և զայսն զովեալ և աւարհուութեամբ
եզ ի զերեցմանի և ասէ:

Ոյ երանուհի, ուրախացիք ազախնաւք քոյովք, և ազախնայք բերկ-
րեցարութ տիկնաւոյ ձերով, և զանազան կերպարանաւք միակերպիւ իրբև
արեգակունք պայծառացիք ի յուսաւոր հանդրատարանն երկնից. և եթէ թա-
ղաւորք երկրաւորք ցանկացան զեղոյ տիկնոջդ ձերոյ, թաղաւորն երկնաւոր
հաւատար զեղոյ տիկնոջ ձերոյ՝ նոյնպէս և ձերոյ ցանկացիսն ի հարսնա-
ցուցանել զձեզ փեսայութեան իւրոյ:

Այսպիսի զովութեամբ և զրդուանաւք թաղեալ գնտա, և ապա այն-
պէս զիմեալ երթայր ուր էր Տրդատ, և այլ բազումքն որ յայտոց պղծոց լինե-
ին չարչարեալք. և մինչ երթայր տեսանէր զնա խոզակերպեալ, արատաւելով
խուսէր ցնա և ասէր.

Ոյ արխարար քաջութեան մարմնոյ քո արքայ, եթէ զիմա՞րդ արխական
քաջութեամբ քով ծորերեցար ի խոզենիւոյ, զիմեմ արդեաւք զի նմա ևս երկր-
պաղելոց, զոր կամեցար փոխել զիմա նորա ի կերպ արարածոյ, և փոխեցար
ի կերպարան անասնոյ. զի զարձեալ փոխելովն քեզ ի կերպարանս բանաւոր
պատկերն՝ եղիցիս փոխեալ ի բնութենէն առաջին, և փոխեցակս զբարբառ
չեղաւ քո ի կարգայոյ զանուանս առաւածոց աւտարաց, և կարգաւ զանուն
միոյ Աստուծոյ, որ անուամբ երկից ճանաչի, և անձնաւորութեամբ. և երե-
սաւք, և մի Աստուածութեամբ, և մի բնութեամբ, և մի Տէրութեամբ փա-

ուս որի երեքսրբեան սուրհմութեամբ: Ձիա՞րդ կհզակացան քաջաշուշուփմա-
տունք քո՝ վարելով ի պէտս ստից, եւ որ սակեղինաւ անաթիւ թափելու ի վե-
րայ նոցա ջուր լուացմանն, եւ դարձեալ գիջեալ յուացումն ի ձեռաց քոց ըն-
դունելը ձեռք սպառաւորին անաթիւ պատուականաւ: զիա՞րդ թաղապարզ գր-
լսի քո սկիսմամբ, եւ մարդբոսութեամբ քո պաշտօնացեալ, միտալ յաղբ
դարչելի անարկեցաւ: զիա՞րդ պանապաճոյճ՝ զարդարեալ անձն քո՝ ի մաւրս
թաւալել արտօմեաց: զիա՞րդ արիք քո, որ ոչ հաստատեցան բնաւ յերեսս երկ-
րի, հաւանեցար նոքս քո զսպառաւորութիւն ստից կատարել, ոչ եթէ դքսոյց
այլ զպարտաց: եւ զիա՞րդ նոքաք ի վերայ խոշորագոյն զեանոյ հաւանեցար,
որ եւ ոչ անպամաք աշխարիք զնացեր, որ ի պէտս սպառաւորութեան ալլը
ստեղծան ի ստեղծաւորէն:

Կարճեմ եթէ ուրեմն զոր սղոյարանաւք բանաւորութեան կերպարա-
նաւն ոչ կամեցար ճանաչել, կերպարանաւ անասնոյ անբանն ճանաչեալ վաղիա-
ղակի: եւ արդ անուամբ նորա եւ զաւրութեամբ ան որ սղոյանաւ մատուցանեմ
յաղապո՞րժչկութեան քո եւ առեմ: Յանուն Տեառն մերոյ Յի. Քի. բժշկեցիս
եւ կացցես յառաջին կերպարանն, այլ ոչ յառաջին բնութիւնն. յառաջին ու-
թեան, այլ ոչ յառաջին կրօնն. յառաջին արիարար քաջութիւնն եւ ոչ յա-
ռաջին բանութիւնն, որպէս եւ եղև իսկ նմա:

Ո՞վ առաւել չնորհացդ այլ եւ փառաւորութեանդ, որ փառաւորեցաւ
յԱստուծոյ աշխ աշխ ի մէջ անարդողաց եւ տանջողաց իւրոց, որ աշխարհ ան-
թիւ բազմութիւնք ի խտաւորոյն բնութիւնէ իւրեանց եւ յանհապանդ բարոյց
բարեբարութեւ հնազանդեալք փոխեցան, եւ զանարկեալն ի նոցանէ պատուով
մեծագունաւ պատուէին, եւ փան նորա մեծագոյն եւ բարձրափառ թաղաւո-
րն, նըստեալ ի կառս թաղաւորականս, աշխար անարկ եւ ցածագոյն կերպա-
րանաւ թաւալեալ լինէր ի մաւրս խողից: Երեկի փառաւորեալն արքայական
կերպարանաւ՝ աշխար անասնական կերպիւ եւ անարկական պատկերակցաւ
եւ դարձեալ ի ձեռն սորա: Որ երեկ ի մաւրս թաւալէր՝ աշխար պատկերաւ
ստաջին ի կառս թաղաւորական նստեալ: Որ երեկ զկերակուր խողից ճաշակէր,
աշխար ճաշակէ զկերակուր արքայից: Անարկն երեկի՝ կարի յոյժ պատուեալ
աշխար, որպէս աշխարհան մեծապէս պատուեալ՝ աշխարհն կարի անարկ ա-
նարկեալ:

Ո՞վ փոխանակութեան հրաշագործողին, մանաւանդ փառաւորութեան
սրբոյն, յորոյ ձեռն ալլ ամենայն կատարէին. բանդի երկնագործին, եւ ի չը-
գոյցից զոյաջուցանողին, կարի նուազագոյն է սքանչելիող, իսկ երկրածին գո-
յացելոյն մեծ էր սքանչելիող: Յիրաւի ասաց նրաւորոյն տանապեաւ երպարա-
նաւ, եթէ զկամս երկեղածաց իւրոց առնէ Տէր եւ ազատից նոցա յսէ եւ կեցու-
ցանէ զնոսա:

Ո՞վ եթէ որքան փառաւք փառաւորեաց՝ զերկեպոծս իւր պաշտունա-
սէր Տէրն, ապրեցոյց ի տանջանացն, որահեաց անեպեր ի մէջ մահարեք միշտ-
պացն, եւ ի հարկէ սոմոյն զգաւրութիւն մարմնոյն ոչ տկարացոյց: Բարեք եւ
տառ-տառաց մարգարէ արքայն: Աչք Տեառն ի վերայ երկեղածաց իւրոց, եւ որք
յաւան յաղթմութիւն նորա, փրկել ի մահուանէ զանձինս նոցա, կերակրել
զնոսա ի սովի: Որպէս եւ ասաւ եղև աշխ ամենայն եւ կատարեցաւ աս երանելի
աշխ աշխ, որով փառաւորեցաւ ի մէջ աշխարհ յաղթմութեան անթիւ բիւրոյց
ժողովրդեանն:

Մեծ կոչեցաւ երանելին Սեղրեսարոս, եւ փառաւորեցաւ ի մէջ աշխարհ
անթիւ աղղաց, եւ ի մէջ բազմաշիրիմ քաղաքաց, բժշկելով զբոսաւորութիւնն
ստաջին բարեպաշտ արքային, եւ բմբերանեաց զգլխիսն եւ զքահանայն ա-

մասթոյ աղղին երբայեցւոցն, և զազանդ վրահութեան նոցա զոր զսրծեցին ա-
կանջախօսութեամբ մահացուցանելովն, յամասթ արարեալ զնոսա յարուցանե-
լովն՝ այլ յաղղմանէ Աստուծոյ կոչեցաւ. վասնոր զթաց Աստուած ի գութն
արքային, որ փոխանակ խնայելոյ յանձն իւր, խնայեաց ի պատճառն բժշ-
կութեան բորոտութեան իւրոյ, այլ որպէս անտես արար զբժշկութիւն անձին
իւրոյ, և խնայեաց ի մանկունան, այնպէս և Աստուած ի նա խնայեաց, և ե-
տես զոր նա իսկ անտես արարեալ էր, և կոչամարդ այլ կերպարան և պատ-
կեր մարդոյն միայն զմօրթ բորոտութեանն մերկացաւ:

Իսկ աստ ամենայն անդամուք բաւանդակ զկերպարան և զանդամս
խողի սղեցաւ անկամ, և զընտելիւն անասնոյն այն ի պէտս կերակրոյ. և ոչ
եթէ միայն պէտս եղև զմօրթ խողենոյն մերկանալ, այլ ի կերպարանէ խողի ի
կերպս մարդոյ դատնալ: Անդ եղև սքանչելիս, զի մերկանալով զմօրթն բորո-
տութեան, և բոյր քաղաքի մի բազմութիւնք միայն մկրտեցան, այլ մկրտո-
ղն առանց տանջանաց և կրկն այդպիսի կատարէր, և ի տեսլանն առնոյր
զարտութիւն առանց երկեղի երթիցէ ի կոչումն արքային: Իսկ աստ կամու
մտեալ ի շարչարտն և բազում ժամանակաւ ներեալ կրկն տանջանաց սասա-
կապունից, և բանտից այնպիսի զժուարակունից, և ոչ մեկնակ բանտի այլ ի
մէջ վիշապաց և աւձից, և ոչ եթէ զժողովորդս քաղաքի մի միայն մկրտեալ,
այլ բաւանդակ զաշխարհի մեծագունի Հայաստանեաց, այնքան բազմաց մեծա-
մեծաց և արիականաց, որ հողէկիր և տոտուածախաւս մարդարէն երեմիս,
զայլ ամենայն աղղս մեծամեծաց զանց արարեալ և զաշխարհաց մեծաց, և
բուն Հարեալ զարիական զարտութենէ նոցա ասէ ցՏէր. Հրաման տուր, ասէ,
Այրարատեան զրնղին և Ազքանդեան աղինն զայ ի վրէժնդրութիւն աղղիս
այս ապատամբելոցս ի քէն:

Եւ արդ տես եթէ որպիսի փառաք փառաւորեացի այլս այս, որ զայս-
պիսի արիական աղղս անբաւ և անթիւ ընդդիմալք և մեծամեծք՝ համբերու-
թեամբ իւրոյ շարչարանացն և տանջանաց, զարձոյց յԱստուածպաշտութեան
կրանս, զոր ոչ բառնայր երկայնութիւն հասեալ զետոյն ի ժամանակս մկրտե-
լոյն զնոսա, յորժամ քահանայապետութեամբ զարդարեցաւ իշխանութեամբ:

Իսկ յորժամ կամեցաւ իջանել յաշխարհն յունաց հանդերձ արքային
Հայաստանեաց աշխարհին, և առեալ զձեռնադրութիւն յաստուածապետէն
Ղեւոնդիոսէ նախագահի Կեսարս Կապադովացոյ եկեղեցեացն, զի^ննչ պարտ էր
ասել ցնա հայրապետացն յունաց եթէ ոչ զայս: Եւ ասեն արեգակնդ, որ ծագե-
ցար ի մէջ յարեմաից կողմանէ յայտմանէ, և մաեր յարեւելս հոգւով հրաշա-
ձեւութեան արեգակնային ճառագայթիւ, ուր և ամպ խաւարային թանձրա-
մած աղջամաղջին բնակողացն ի նմա լինէր, և յուսաւորեցր զկարատեսայն
ի յուսոյ կենդանութեան հոգւոյ: Եւ արդ ծագելովն ի զժոխակերպ վերապէն
ծագեալդ յարեմաից, և այժմ ուստի ծագեցար, անդ գտա ի մասնել, պարտ
է մեզ պարել և պարտական նուագարանաւ ասել:

Հրատ. Ա. Յ. ՍՐՃՈՒՆԻ

(Շար. 4)